

אין עוד עיר כה חשובה שצמחה בזמן כה קצר

מאת זהר שביט

נחזור לתל אביב על גניה המבושמים ואווירה הצח|רשימות וזיכרונות

[twitter עקבו אחרי אתר הארץ בטוויטר](#)

מרים הרי

הסופרת הצרפתייה מריה רוזטה שפירא, המוכרת בשם העט שלה מרים הרי (Harry), נולדה ב-21 בפברואר 1869 בירושלים לאביה, סוחר-זייפן העתיקות המומר משה-מוזס וילהלם שפירא, ולאמה, אחות לשעבר במסדר הדיאוקניסיות. את קורותיו רבי התהפוכות של אביה, שחייו הם הרקע לרומאן של שולמית לפיד "כחרס הנשבר", תיארה מרים הרי בספרה "בת ירושלים הקטנה" (La Jerusalem Petite fille de) מ-1914.

לאחר כישלון ניסיונו למכור למוזיאון הבריטי רצועות קלף של קטעים מספר דברים, שאותן גילה, לדבריו, בערבות מואב, התאבד אביה במאוס 1884 בבית מלון ברוטרדם. בעקבות זאת עזבה מרים הרי את ארץ-ישראל עם אמה ואחותה אוגוסטה, ועברה ללמוד בברלין. ב-1893 נסעה לפאריס, הסתפחה שם לחוגו של הסופר ה"אוריינטליסט" פייר לוטי (שכתב שני ספרי מסעות על ארץ-ישראל), והיתה לסופרת הראשונה שזכתה ב-1904 בפרס פמינה (החלופה הנשית לפרס גונקור).

הרי היתה סופרת פורייה: היא פירסמה כארבעים רומאנים, רבים מהם ספרי מסע, בעיקר ב"אוריינט", אך גם במזרח הרחוק. "מאהבי ציון" (Les amants de Sion), רשמי מסע בארץ-ישראל שהם שיר תהילה למפעל הציוני, ראה אור ב-1923. בהקדמה מעידה על עצמה מרים הרי שבעבר לא התעניינה בציונות, ואף הסתייגה ממנה, אבל לאחר שני מסעות לפלשתינה, האחד ב-1920 והאחר ב-1922, התאהבה במקומות שונים בארץ, ומעל לכל בתל-אביב, ונהפכה לציונית נלהבת. את ההקדמה לספר היא מסיימת במלים הבאות: "מדן עד באר שבע ראיתי את גדודי העבודה הסוללים את הדרכים המובילות לציון. ראיתי אומה יהודית חדשה מייערת את? הרי הנצח, מכשירה את? מרחבי האלוהים. שמעתי חדווה צעירה שרה את? השירים החדשים' בשפתו של המלך דוד, בציפייה לגאולת ישראל. הבנתי שהציונות היא שירה. אהבתי אותה. האמנתי בה".

הרי מלאה התפעלות מתל-אביב המודרנית, ה"אירופית", באופן שאינו יוצא דופן באותם ימים. במאמר שהתפרסם בכתב העת "Geographical Review" ב-1927 כתבה הגיאוגרפית אנדרי שובו סקירה בשם "פלשתינה החדשה". את תל-אביב כינתה "ההתיישבות התעשייתית", וגם היא השוותה, בדומה להרי, את תל-אביב לעיר ניס שבצרפת. "תל-אביב", כתבה, "היא עיר גנים, וכל בית בה נמצא בתוך גן". היא ציינה את מספרן הרב של חנויות הספרים וחנויות המוסיקה וסיכמה: "קל יותר לקנות בתל-אביב ספר או עיתון מאשר משקה חריף". שנתיים אחר כך, ב-1929, פירסם העיתונאי הצרפתי הידוע אלבר לונדר, שעל שמו נקרא פרס העיתונות הצרפתי, תיאור משתאה של תל-אביב בספרו "היהודי הנודד הגיע", שראה אור לא מכבר בהוצאת "נהר".

בשנות העשרים הפכה תל-אביב יעד למבקרים ולתיירים, ורבים מהם כללו את תיאורה בספרי מסע ובספרי זיכרונות. ביטוי לחלק קטן מרשמים אלה אפשר לקרוא בספר "עיר הפלאות" מ-1928: דברי סופרים ומדינאים על תל-אביב - ליובל העשרים. בספר נאספו רשמי מסע עתירי שבחים ממבקרים מהארץ ומחו"ל - יהודים ושאינם יהודים - שתיארו את תל-אביב. הכותבים, וביניהם לורד בלפור, אלברט איינשטיין, הברון אדמונד רוטשילד, מקסה נורדאו, פליקס זלטן, ח"נ ביאליק, אברהם שלונסקי ואורי צבי גרינברג, ציינו את הדמיון בין תל-אביב לערים אחרות בעולם, את היותה העיר העברית בה"א הידיעה ואת הגידול המהיר שידעה.

סר אלפרד מונד כתב: "אכן, אין ארץ שבה צמחה עיר כה חשובה בזמן קצר". ואיינשטיין כתב: "את הרושם החזק ביותר עשתה עלי תל-אביב. זו העיר אשר נבנתה ותוכננה בזמן קצר כל כך, בחריצות גדולה ובמרץ מרובה". סר הרברט סמואל השווה אותה "לערים נפלאות אשר בסיפורי אלף לילה ולילה", ופליקס זלטן (מחבר במבי וגם ספרות פורנוגרפית) קבע כי "בנקיונה ובצחצוחה נשתנתה תל-אביב מכל ערי-החוף הסמוכות לה. דומה: עיר בסקנדינוויה", ואילו מילטון י' גול דימה אותה לנוי יורק: "בטיילי בתל-אביב כמעט שיכולתי לתאר את עצמי כאילו אני מתהלך בניו-יורק".

כותבים רבים ציינו את שמחתם על עצם קיומה של העיר: "כשרוטנברג מכסה פנסיו ברחובות קריה אני מאחר לכת עוד. לא אכפת כלל: העיר יהודית עלי ים", כתב אורי צבי גרינברג. אחרים הדגישו את המשמעות הלאומית של אופיה העברי המובהק של העיר, ובניסוחו של ביאליק: "יצירה עברית כמו תל-אביב מכרעת בעיני כנגד יצירות של מאות שנים בגולה. תמהני אם יש בכל העולם פינה כזאת לישראל. בניין בתים האלה, אך ורק על ידי יהודים, מן המסד עד הטפחות, זהו מחזה מרהיב עיניים. (...) די ביצירה זו של עיר עברית שלמה בשביל להכניס אמונה בלב הספקנים והפקפקנים, שתקומת הארץ היא עובדה שאין להכחישה".

מוקדש לד"ר דרור ישורון ולצוות פנימית מיעצת בבית החולים איכילוב, שהחזירו אותי לתל-אביב